

ਸੱਤਵਾਂ ਸਦਵਾਕਯਸ਼ੁਧੀ ਅਧਿਐਨ

ਪ੍ਰਗਿਆਵਾਨ ਮੁਨੀਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕੇ, ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਨ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖੇ । ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ । ॥੧॥

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ

(੧) ਸਤ (੨) ਅਸੱਤ (੩) ਸਤ-ਆਸੱਤ (ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ) (੪) ਅਸਤ ਮਿਰਸ਼ਾ ਵਿਵਹਾਰ (ਨਾਂ ਸੱਚ ਨਾਂ ਝੂਠ) । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਸਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਂ ਬੋਲੇ, ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਅਤੇ ਅਸੱਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੀਰਬਕਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਚਾਰ ਆਖਿਆ ਹੈ । ਚੋਥੀ ਵਿਵਹਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲੋ । ਯੋਗ ਢੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ । ॥੨॥

ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣਯੋਗ ਹੈ ਇਸ ਵਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਗਿਆਵਾਨ ਮੁਨੀ ਵਿਵਹਾਰ (ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਕਠੋਰ ਰਹਿਤ, ਅਪਣੇ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ । ਸੰਕਾ ਰਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ । ॥੩॥

ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਾਂ ਕੀਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਧੀਰਜਵਾਲਾ ਮੁਨੀ ਨਾਂ ਬੋਲੋ । ॥੪॥

ਜੋ ਮੁਨੀ ਸੱਚ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਝੂਠੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਨੀ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਾਰੇ ਕਿ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ॥੫॥

ਜੇ ਆਦਮੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਕਰਮ
ਇਕੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਪਾਪਾ ਦੇ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ
ਫਸਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ।

ਜੇ ਝੂਠੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੱਚੇ ਸ਼ਵਰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ
ਬੋਲਨ ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਦਾ ਬੇਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ “ ਆਖਦੇ ਸਾਡਾ ਇਹ
ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਆਦਿ ਭਵਿੱਖ ਸਬੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ
ਭੂਤਕਾਲ ਸਬੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਖੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲੱਗੇਗਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਮੁਨੀ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ੱਤੀ ਅਤੇ ਜੱਗ ਹਸਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਸਬੰਧੀ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕੰਮ ਦੇ
ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਾਰੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ । ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਬੋਲੇ ॥੬-੮॥

ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਸਬੰਧੀ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਕ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਾਰੇ ਅਜਿਹਾ
ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਂ ਆਖੇ । ॥੯॥

ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ
ਵਾਰੇ ਸੰਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ ।
॥੧੦॥

ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਭਾਵ ਸਨੇਹ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਉਪਯਾਤ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਅਜਿਹੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜੇਕਰ ਸੱਚ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਂ ਬੋਲੇ ।
॥੧੧॥

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਣੇ ਨੂੰ ਕਾਣਾ, ਨਪੁਸ਼ਕ (ਹਿਜੜੇ) ਨੂੰ ਨਪੁਸ਼ਕ, ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰ, ਚੋਰ ਨੂੰ ਚੋਰ ਨਾਂ ਆਖੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਫਰਤ, ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ, ਸਥਿਰ ਰੋਗ, ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਧਨਾ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਚਨ ਨਿਯਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਚਾਰ, ਚਿਤ ਦੇ ਦਵੇਸ਼, ਜਾ ਪ੍ਰਮਾਦ ਸਬੰਧੀ ਭਾਵ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਜਾਨਕਾਰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਮੁਨੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਨਾਂ ਬੋਲੇ।

ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਮੁਨੀ, ਮੂਰਖ ਯਾਰ, ਪੁੱਤਰ, ਕੁੱਤਾ, ਸੁਦਰ, ਦਰੀਦਰ ਅਜਿਹੇ ਕਠੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਂ ਆਖੇ।

ਹੇ ਆਰਿਆ ! ਦਾਦੀ ਹੇ ਪ੍ਰਾਆਰਿਆ ! ਪਰਦਾਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਸੀ, ਭੂਆ, ਭਾਣਜੀ, ਪੁੱਤਰੀ, ਪੋਤੀ, ਹਲੇ, ਅੱਲ ਅਨੇ, ਭਟੇ, ਸਵਾਮੀਨੀ, ਗੋਮਨੀ, ਹੋਲੇ, ਵਸੂਲੇ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿੰਦਾ ਬਾਚਕ ਹਨ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਾ, ਦਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਪਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ॥੧੨-੧੬॥

ਕਾਰਨ ਵਸ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੇਕੇ ਬੁਲਾਵੇ, ਨਾਂ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੋਤ ਤੋਂ ਬੁਲਾਵੇ, ਯੋਗ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੁਲਾਵੇ।

ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਂ ਬੁਲਾਵੇ, “ਹੇ ਆਰਿਅਕ (ਦਾਦਾ), ਪਰਿਆਰਕ (ਪਰਦਾਦਾ), ਪਿਤਾ, ਚਾਚਾ, ਮਾਮਾ, ਭਾਣਜਾ, ਪੁੱਤ, ਪੋਤਰ, ਹੱਲ, ਅਨ, ਭੱਟ, ਸਵਾਮੀ ਗੋਮੀਨ, ਹੋਲ, ਗੋਲ ਵਸੋਲ ਆਦਿ ਨਾਉ ਨਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਏ। ਅਜਿਹੇ ਬੁਲਾਉਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਨਫਰਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਗੋਤਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬੁਲਾਵੇ। ॥੧੭-੨੦॥

ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਿਸਚੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਬੋਲਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਜਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲੇ ਜਿਵੇਂ ਗਾਂ ਦੀ ਜਾਤ, ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਜਾਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ, ਪਸੂ-ਪੰਡੀ, ਸੱਪ, ਅਜਗਰ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਂ ਆਖੇ “ ਇਹ ਮੋਟਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਖਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ ਹੈ” ਮਾਰਨ ਯੋਗ ਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਕਾਉਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰਤੀਤੀ-ਬੰਧ ਆਦਿ ਦੀ ਸੰਕਾ ਤੋਂ ਅਸੁੱਭ ਕਰਮ ਦਾ ਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਜੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ ਤੇ ਬੋਲਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖੇ ਇਹ ਪਸੂ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ ਤਕੜਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਪੂਰਨ ਵਚਨ ਬੋਲੇ।

ਪ੍ਰਗਿਆਵਾਨ ਸਾਧੂ ਗਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਇਹਨਾਂ ਆਖੇ ਇਹ ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਬਲਦ ਹਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋਤ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ਭਾਰ ਸਹਿਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਬਚਨ ਪਾਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੀੜਦਾਇਕ ਹੈ।

ਲੋੜ ਵਸ ਜੇ ਆਖਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਖੇ “ਬਲਦ ਨੋਜਵਾਨ ਹੈ, ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਬਲਦ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਬਲਦ ਹੈ , ਬੁੱਢਾ ਬਲਦ ਹੈ ਰਥ ਪੂਰਾ ਸਹਿਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

॥੨੧-੨੫॥

ਬਾਗ, ਪਹਾੜ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਗਿਆਵਾਨ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਂ ਬੋਲੇ “ਇਹ ਦਰਖਤ ਮਹਿਲ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ, ਖੰਬੇ ਦੇ ਯੋਗ, ਨਗਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਯੋਗ, ਘਰ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ, ਪਰਿਯ (ਨਗਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਅਰਲ) ਬਨਾਉਣ ਯੋਗ, ਅਰਗਲਾ

(ਘਰ ਦੀ ਅਰਲ ਬਨਾਉਣ ਯੋਗ) ਨੋਕਾ ਬਨਾਉਣ ਯੋਗ, ਉਦਕ ਦਰੇੜੀ (ਪਾਣੀ ਨੂੰ
ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਕੱਝ) ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ”

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਦਰਖਤ ਖਟੜਾ, ਕਾਠ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਹੱਲ, ਸੁਹਾਗਾ, ਕੋਲਹੂ
ਦੀ ਲਕੱਝ, ਪਹਿਆ ਲਈ, ਸੁਨੀਆਰ ਦੀ ਏਰਨ ਦੀ ਗੰਡੀਦਾ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਸੀ, ਮੰਜਾ, ਪਲੰਗ, ਰੱਬ ਆਦਿ ਸਬਜ਼ੀ ਜਾਂ ਉਪਾਸਰੇ
(ਧਰਮ ਸਥਾਨ) ਲਈ ਲਕੱਝ ਯੋਗ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ
ਬਨਸਪਤਿ ਕਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ
ਰਖਿੱਅਕ ਨਾਂ ਬੋਲੇ। ॥੨੬-੨੮॥

ਬਾਗ ਪਰਵਤ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਂ ਜੰਗ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਖੜੇ
ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸਗ ਵਸ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਮੁਨੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ “ਇਹ
ਦਰਖਤ ਉੱਤਮ ਜਾਤੀ (ਕਿਸਮ) ਦੇ ਹਨ ਲੰਬੇ, ਗੋਲ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੇ
ਹਨ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨਾਲ, ਉਪਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹਨ। ॥੩੦-
੩੧॥

(ਅੰਬ ਦੇ ਦਰਖਤ ਸੇਬਧੀ ਆਖੇ) ਇਸ ਅੰਬ ਦੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਫਲ ਪੱਕ ਗਏ
ਹਨ, ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਣਯੋਗ ਹਨ ਅਜਿਹਾ ਨਾਂ ਆਖੇ । ਇਹ ਫਲ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕ
ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਤਾਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕੋਮਲ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹ ਦੋ ਭਾਗ
ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹਨ ਅਜਿਹਾ ਨਾਂ ਆਖੇ। ॥੩੨॥

ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੱਜੋਂ ਆਖਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ “ ਇਹ ਅੰਬ ਦਾ ਦਰਖਤ
ਫਲ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਗੁਠਲੀ ਵਾਲੇ ਫਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਫਲ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।
॥੩੩॥

ਚੋਲ, ਕਣਕ ਆਦਿ ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਪਕ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਛੋਲੇ ਦੀਆਂ ਟਾਟਾਂ ਪਕ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਕਟਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਭੁਨਣ ਯੋਗ ਹਨ ਪਕਾਊਣ ਯੋਗ ਹਨ । ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਬੋਲੇ ॥ ੩੪-੩੫ ॥

ਸੰਖੜੀ (ਭੋਜਨ ਪਾਰਟੀ, ਮਿਰਤੂ ਭੋਜ) ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਚੋਰ ਮਾਰਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਨਦੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਪਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਆਖੇ ॥ ੩੬ ॥

ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਸ ਬੋਲਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਮੁਨੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਖੜੀ ਹੈ ਚੋਰ ਨੂੰ ਇਹ ਧਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਹਿ ਕੇ ਸਵਾਰਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਨਦੀ ਸਮਤਲ ਤੱਟ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੇ ॥ ੩੭ ॥

“ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੈਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਯੋਗ ਹਨ ਅਜਿਹੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਹਿੰਸਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਕਰੋ ॥ ੩੮ ॥

“ਕਾਰਣ ਵਸ ਆਖਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ “ਇਹ ਨਦੀ ਲੱਗਭੱਗ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਡੂੰਘੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੇ ਸੁੱਖ ਜਾਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਫੈਲੇ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੈ । ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸੁਮਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲੇ ॥ ੩੯ ॥

ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲਈ ਹੋ ਰਹੇ ਪਾਪਕਾਰੀ (ਸਾਵਦੇਜ) ਕੰਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮੁਨੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਵਚਨ ਨਾ ਆਖੇ ॥ ੪੦ ॥

ਸਭਾ ਭਵਨ ਚੰਗਾ ਬਨਿਆ ਹੈ, ਭੋਜਨ ਚੰਗਾ ਬਨਿਆ ਹੈ, ਸਹਿਸਤਰ ਪਾਕ ਤੇਲ ਜਾਂ ਘੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਹੈ ਜੰਗਲ, ਬਨ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਗੀਆਂ ਹੈ। ਸਾਗ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਪੁਨ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਲੋਭੀ ਦਾ ਧਨ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਨਿਦਰ ਮਰ ਗਿਆ ਜਾਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦਾਲ ਜਾਂ ਸਤੂ ਵਿੱਚ ਘੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਾਇਆ

ਹੈ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦਾ ਧਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਲੜਕੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਜਾਂ ਚੋਲ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਹਿੰਸਾ (ਪਾਪਕਾਰੀ) ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਬੋਲੇ। ॥੪੧॥

ਕਾਰਨ ਵਸ ਜੇ ਆਖਣ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖੇ “ਇਹ ਪਕਿਆ ਭੋਜਨ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੀ ਦੀਖਿਆ (ਸਾਧਵੀ ਬਨਣ) ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਸਰਵ ਕਿਤ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਹੇਤੁ ਹੈ। ਡੁੰਗੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੁੰਗਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਾਧੂ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਨਫਰਤ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ॥੪੨॥

ਖਰੀਦ, ਵੇਚ ਆਦਿ ਸਮਾਜਿਕ ਕੰਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਪੁੱਛੇ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਂ ਆਖੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਉੱਤਮ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਮੁਲਵਾਨ ਹੈ, ਦੁਰਲਭ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਨਫਰਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਧੂ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਰਣ ਅਧਿਕਰਨ, ਅੰਤਰਾਏ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ॥੪੩॥

ਸੁਨੇਹੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਂ ਆਖੇ “ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਖਾਗਾ” ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਝੂਠ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲੱਗੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ। ॥੪੪॥

ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਦੇ ਵਾਰੇ ਇਹ ਨਾ ਆਖੇ ਚੰਗਾ ਖਰੀਦਿਆ, ਚੰਗਾ ਵੇਚਿਆ, ਇਹ ਖਰੀਦ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਇਹ ਖਰੀਦ ਯੋਗ ਹੈ, ਇਹ ਲਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦੇਵੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਧੂ ਨਾ ਬੋਲੇ ਅਜਿਹੇ ਬੋਲਨਾ ਨਫਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਰਣ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ॥੪੫॥

ਘੱਟ ਮੁਲ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਲ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵੇਚ ਵਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਪੁਛੁੰਣ ਤੇ ਸਾਧੂ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਇਸ

ਖਰਦੀ-ਵੇਚ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਬੋਲਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

॥੪੬॥

ਧੀਰ ਤੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ” ਬੈਠੋ ਆਵੋ ! ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਸੋ ਜਾਵੋ, ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਵੋ ਇਹ ਸਭ ਜੀਵ ਉਪਯਾਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਪਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ॥੪੭॥

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਭੀੜ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਸਾਧੂ ਸਾਧੂ ਨਾਂਉ ਹੇਠ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਅਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਆਖੇ ਪਰ ਮੌਕਸ਼ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਆਖੇ। ॥੪੮॥

ਗਿਆਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਹਿਤ ਸੰਜਮ ਤੇ ਤਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਅਜਿਹੇ ਸੰਜਮ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਆਖੇ ਪਰ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਨੇ ਸਾਧੂ ਨਾਂ ਆਖੇ। ॥੪੯॥

ਦੇਵ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਵੇ” ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਂ ਕਰੋ। ॥੫੦॥

ਗਰਮੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਹਵਾ, ਵਰਖਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਠੰਡ, ਤਾਪ, ਰਕਸਨ, ਸਕਾਲ, ਉਪਦਰਵ ਰਹਿਤ ਸਮਾਂ ਕਦ ਆਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਕਦ ਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ’ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਆਖੇ। ਅਜਿਹਾ ਆਖਣ ਨਾਲ ਅਧਿਕਰਨ ਆਦਿ ਦੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣੀ ਪੀੜਾਂ ਅਤੇ ਆਰਤ ਧਿਆਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ॥੫੧॥

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੱਦਲ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਨਾਂ ਆਖੇ “ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੱਦਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਰਖਾ ਹੋਈ ਹੈ ਮੇਘ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਆਖਣ” ਮਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਤਲਘਤ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

॥੫੨॥

ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਅਤੰਰਿਕਸ਼, ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਗੁਹਾਚਰਿਤ ਦੇਵਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ
ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਖੇ। ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਵਰਖਾ ਦੇ ਲਈ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਰਿਧੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਿਧੀਮਾਨ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ॥੫੩॥

ਮੁਨੀ ਸਾਵਦਯ (ਪਾਪਕਾਰੀ) ਕੰਮ ਦੀ ਅਨੁਮੋਦਨੀ, ਅਵਧਾਰਨੀ (ਸ਼ਕ ਵਾਰੇ
ਸ਼ਕ ਰਹਿਤ) ਨਿਸ਼ਤਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਸੰਕਾਕਾਰੀ, ਪਰਉਪ ਘਾਤਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾ
ਕਰੇ, ਕਰੋਧ ਵਸ, ਲੋਭ ਵਸ, ਡਰ ਵਸ, ਹਾਸੇ ਵਸ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਹਾਸੇ
ਮਜ਼ਾਕ ਵਸ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਅਜਿਹਾ ਬੋਲ ਅਸੁੱਭ ਕਰਮ ਦਾ ਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।
॥੫੪॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਵਾਕ ਸੁਧੀ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ, ਦੋਸ਼ ਵਾਲੀ
ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਂ ਬੋਲੇ ਪਰ ਮਿਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਬੋਲੋ। ਅਜਿਹਾ
ਬੋਲਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨੀ-ਸਜਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ॥੫੫॥

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਨ ਕੇ, ਦੁਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤਿਆਗੀ, ਛੇ
ਜੀਵ ਨਿਕਾਏ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਜਮੀ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਪਾਸਨ ਵਿੱਚ ਉਦਮੀ ਗਿਆਨੀ
ਮੁਨੀ ਦੋਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿਆਗ ਕਰੇ ਅਤੇ ਹਿੱਤਕਾਰੀ, ਸੁੰਦਰ ਫਲ
ਦੇਨ ਵਾਲੀ, ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਭਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ। ॥੫੬॥

ਗੁਣ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਕਰੋਧ
ਆਦਿ ਕਸ਼ਾਏ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦਰਵ, ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਹਿਤ (ਮਮਤਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ
ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਮਹਾਤਮਾ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪਾਪ ਮੈਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ
ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ।
॥੫੭॥

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

ਟਿਪਨੀ:

੧੨-੧੬ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲਾਟ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੱਟੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪੁੱਤਰ ਹੀਣ ਇਸਤਰੀ ਹੈ। ਹੋਲੇ, ਗੋਲ, ਵਸ਼ਲੇ ਗੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬੁਲਾਵੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।